

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING MILLIY O'ZLIKNI ANGLASHI VA TARIXIY ONGNI SHAKLLANISHIDAGI FUNKSIYALARI

Miraxmedov Jaxongir Muxsinovich

Qo'qon universiteti
dotsen v.b, f.f.d (PhD)

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-mart 2025-yil

Tasdiqlandi: 26-mart 2025-yil

Jurnal soni: 14

Maqola raqami: 26

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v14i.1137>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/

KEYWORDS

Matematika ta'limi, o'qitish usullari,
hayotiy misollar, interfaol ta'lim.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada oliy ta'limda matematika fanini o'qitish metodikasining nazariy va amaliy asoslari muhokama qilingan. Matematika o'qitishning maqsadi, asosiy metodik yondashuvlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish, baholash usullari va innovatsion yondashuvlarga alohida e'tibor qaratilgan. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlar yordamida talabalarda analitik fikrlash, mantiqiy muammo yechish qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati ta'kidlangan. Ushbu yondashuvlar matematika fanini yanada samarali o'zlashtirish va uni amaliyotga tatbiq qilish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi. Matematika oliy ta'lim tizimida muhim fanlardan biri hisoblanadi. U talabalar uchun analitik fikrlash, muammo yechish, hamda ilmiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada oliy ta'limda matematika fanini o'qitish metodikasining asosiy jihatlarini, innovatsion usullar va samarali pedagogik yondashuvlar haqida so'z yuritiladi.

Kirish. Yangi O'zbekiston o'z taraqqiyotining muhim bosqichiga qadam qo'yayotgan hozirgi davrda media sohasi vakillari – jurnalist va muharrirlar, rejissyor va operatorlar, bloggerlar, tele-radio kanallar, gazeta va jurnallar, nashriyot va bosmaxona xodimlari jamiyatimizning milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi, demokratik tamoyillarini rivojlantirishdagi o'rni beqiyosdir. Oxirgi yillarda mamlakatimizda ommaviy axborot vositalarini xalq bilan muloqotning ishonchli ko'prigiga aylantirish, zamonaviy axborot xizmatlari bozorini, sog'lom raqobatni rivojlantirish, media tarmoqlarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllantirishini kuchaytirish yo'lida keng ko'lami ishlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, xususiy media vositalari hayotimizdan keng o'rin egallab borayotgani jamiyatimizda fikrlar xilma-xilligini ta'minlashda, tub islohotlarni amalga oshirishda, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishiga xizmat qiladigan ko'rsatuvlarni tayyorlashi muhim omil bo'lmoqda. Bizning fikrimizcha, axborot sohasida milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllantirish bo'yicha miqdor ko'rsatkichlarini sifat ko'rsatkichlariga aylantirish, milliy jurnalistikamiz taraqqiyotini yangi bosqichga olib chiqish – oldimizda turgan dolzarb vazifadir.

Adabiyotlar tahlili. Insonning yuksak ma'naviyati va milliy o'zligini anglashda ma'naviy islohotlar strategiyasi, mafkuraviy jarayonlar, g'oyaviy tahdidlar, xalqaro to'qnashuvlar, ziddiyatlar, yoshlar tarbiyasida milliy-axloqiy qadriyatlarining o'rni va mafkuraviy-siyosiy muammolarning tahlili H.Ahmedov, F.Jo'raqulov, M.Muhammadsiddiqov, N.Qalqonov, D.Ernazarov, M.Musaev, Sh.Mavlonov, O'.Shakarov, E.Yusupovalarning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan. O'zbekistonda fuqarolik jamiyati qurish sharoitida mamlakatimiz yoshlarining tarixiy xotirasi va tarixiy ongini rivojlantirish zarurati, o'quvchi yoshlar tarixiy ongining shakllanish va rivojlanish jarayonlarini o'rganish, ularda tarixiy ong yangilanishining sotsial omillarini aniqlashga doir muhim masalalar F.X.Yuldasheva, A.T.Eshmuradov, M.N.Melikova, Q.O.Mahkamov kabi olimlar ilmiy tadqiqotlarida ilgari surilgan. Ommaviy axborot vositalarini insonning yuksak ma'naviyati va milliy o'zligini anglashni tarixiy ongning shakllanish funktsiyalariga aloqador ilmiy-falsafiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatmoqdaki, hozirgi davrda kundan kunga rivojlanib, yangi shakl va usullarda namoyon bo'layotgan tarixiy ongni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari va dialektik aloqadorligi tadqiqot obyekti sifatida alohida o'rganilmagan

Tadqiqot metodologiyasi. Ommaviy axborot vositalarini qo'llab-quvvatlash va jurnalistika sohasini rivojlantirish hamda milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishiga yordam beruvchi kontentlarni tayyorlash va e'fira uzatish bo'yicha qabul qilingan Prezident qarori bu borada muhim qadam bo'ldi.

Ma'lumki, jahonda e'tirof etilgan demokratik mezonlarga ko'ra, matbuot erkinligi – barcha fuqarolik va siyosiy huquqlar orasida alohida ahamiyatga ega. Yangi O'zbekistonda barpo etayotgan huquqiy demokratik davlatda so'z va matbuot erkinligi, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi doimo Konstitutsiyamiz va qonunlarimiz himoyasida bo'ladi.

Tadqiqot natijalari. Mamlakatimiz yangi taraqqiyot bosqichiga ko'tarilayotgan, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi, ochiqlik va oshkorlik, so'z va fikr erkinligi hayotimiz mezoniga aylanib borayotgan hozirgi paytda bu mas'uliyat yanada kuchaymoqda. Mamlakatimizda ommaviy axborot vositalarini rivojlantirish hamda ular yordamida milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishiga doir keng ko'lami islohotlar amalga oshirilmoqda. Keyingi paytlarda mamlakatimiz ommaviy axborot vositalarida ushbu yo'nalishda hayotimizdagi ijobiy o'zgarishlar tahlili oshib borayotgani alohida e'tiborlidir. Chunki bunday tendensiya islohotlarimiz samaralarini oshirishga, jamoatchilik nazoratini, fuqarolarimizning ijtimoiy faolligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Hayotimizning milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishdagi bugungi ulkan o'zgarishlar, islohotlarimiz mantig'i barchadan yangicha ishlashni, yangi g'oya va tashabbuslar bilan maydonga chiqishni talab etmoqda. Shu ma'noda, ommaviy axborot vositalarining moddiy-texnik bazasini, kadrlar salohiyatini mustahkamlash, milliy matbuotimiz xalqaro maydonda munosib o'rin egallashiga erishish, internet jurnalistikasini rivojlantirish, noshirlik ishi, kitob savdosi, obuna masalalarida bozor mexanizmlarini keng joriy etish, ochiqlik va sog'lom raqobat muhitida shakllantirishimiz kerak, deb o'ylaymiz.

“Biz mamlakatimizda so'z va matbuot erkinligini, axborot olish va uni tarqatish huquqini ta'minlash masalasini inson qadrini ulug'lash, demokratik jamiyat va xalqparvar davlat qurishga qaratilgan taraqqiyot strategiyamizning muhim va ajralmas qismi deb bilamiz¹”, – deya ta'kidladi davlat rahbari.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, bugungi kunda O'zbekistonda 2140 ta yoki 2016 yilga nisbatan 626 ta ko'p ommaviy axborot vositasi faoliyat yuritmoqda. Ularning 65 foizi – nodavlat media vositalari. Internet nashrlar soni 745 taga yetgan.

“Davlat organlari va tashkilotlari faoliyatining ochiqligi, shaffofligi va hisobdorligini ta'minlash, ularning ochiqlik borasidagi samaradorlik ko'rsatkichlarini belgilash hamda ilg'or xalqaro standartlar asosida baholash tizimi joriy etildi. Jumladan, yaqinda birinchi marta o'tgan yil yakunlariga ko'ra, davlat organlari va tashkilotlarida amalga oshirilgan ishlarni baholash bo'yicha Ochiqlik indeksi natijalari e'lon qilingani bu yo'ldagi muhim qadam bo'ldi²”.

¹Prezident Shavkat Mirziyoev 27 iyun – Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga tabrigi. // 27.06.2023. www.president.uz

²Prezident Shavkat Mirziyoev 27 iyun – Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga tabrigi. // 27.06.2023. www.president.uz

Prezident professional jurnalistlarning global axborot makonida milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi, milliy manfaatlarini himoya qilayotganini e'tirof etish mumkin.

Bugungi kunda mamlakatimizda axborot sohasini liberallashtirish, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Mazkur sohada olib borilgan islohotlar ko'lamini quyidagi yo'nalishlarda o'z aksini topdi:

- "sohaning qonuniy asoslarini ishlab chiqish;
- jahon tajribasini o'rganish;
- soha tizimida islohotlar o'tkazish;

- ommaviy axborot vositalari tizimining bozor munosabatlari sharoitida erkin faoliyat yuritishiga zamin tayyorlash va hokazo³⁹.

Biz milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllantirish borasidagi ishlarimizda zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalari, xususan internetning roli kun sayin oshib bormoqda. Bir so'z bilan aytganda, OAV sohasini isloh qilishga tadriijiy ravishda, tizimli va kompleks tarzda yondashilyapti.

Hozirgi kunda milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi borasidagi axborot oqimlari ulardan foydalanish, tahlil qilish va tezkorlik bilan tarqatish imkoniyati zamonaviy jamiyatda ijtimoiy muloqotning asosiy shartidir. Axborot erkinligini qonuniy asosda kafolatlash esa huquqiy demokratik davlatning ajralmas xususiyati hisoblanadi. Bu fikrlar va qarashlar xilma-xilligini, fuqarolarning demokratik jarayonlarda to'laonli ishtirok etishini ta'minlaydi.

Milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongni shakllanishiga doir shaxs huquq va erkinliklari, imkoniyatlari jamiyat taraqqiyotining muayyan tarixiy bosqichida shakllangan shaxs erkinliklarining me'riy ifodasi hisoblanadi. Mazkur holatda inson erkinligi, adolat, qadr-qimmat va baxt-sodat kabi prinsiplarni o'zida aks ettiradigan kompleks g'oya hisoblanadi. Bu prinsiplar birgalikda ijtimoiy hayotga qaratilgan bo'lib, jamiyatdagi ahvoldan qat'i nazar, inson erkinligining ahamiyatini qaror toptirishga xizmat qilishi lozim. Chunki, har bir inson o'z fikri, qarashlariga ega va davlat ularni erkin ifoda etishni kafolatlaydi. Inson fikri ifoda etilmasa, biron-bir ishda qo'llanilmasa yashamaydi. Shaxs

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Prezident Shavkat Mirziyoyev 27 iyun – Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga tabrigi. // 27.06.2023. www.president.uz
2. Do'stmuhammad X. Ommaviy axborot vositalarini rivojlantirishning demokratik andozalari. – Toshkent: O'zbekiston, 2005. – B. 6.
3. Do'stmuhammad X. Axborot – mo'jiza, joziba, falsafa. T.: "Yangi asr avlodi", 2013. 13-bet.

o'zining milliy o'zligini anglashi, tarixiy ongini shakllanishi haqida o'ylash, fikrlash, o'z fikriga yoki qarashlariga ega bo'lish uchun inson ma'lum bir axborotga, o'z fikrlari natijalari bilan o'rtoqlashish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim. Shaxsning axborot sohasidagi manfaatlarini inson va fuqaroning axborotdan qonun bilan ta'qiqqlanmagan faoliyatni amalga oshirishda foydalanishini ta'minlash, jismonan, ma'nau va intellektual rivojlanish bo'yicha konstitutsiyaviy huquqlarini amalga oshirish, shaxsiy xavfsizlikni ta'minlaydigan axborotni himoya qilishni taqozo etadi. Jamiyatning milliy o'zligini anglashi, tarixiy ongini shakllanishi sohasidagi manfaatlarini esa shaxs manfaatlarini ta'minlash, demokratiyani mustahkamlash, huquqiy davlat barpo etish, ijtimoiy totuvlikka erishish va uni saqlash, ma'naviy yangilashdan iboratdir.

Bugungi kunda aksariyat davlatlarda axborot erkinligi to'g'risidagi qonunlar qabul qilingan. Bunday qonun hujjatlarining asosiy maqsadi ijtimoiy axborotning, ya'ni bizning holatimizda milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishi borasida ochiqlik darajasi, fuqarolar va tashkilotlarning undan foydalanish huquqini belgilaydigan me'yorlarni o'rnatishdir. Aslida ham axborot erkinligi to'g'risidagi qonunlarning qabul qilinishi hukumatning oshkorlik prinsipi tarafdori ekanidan dalolat beradi. Bu qonunlar insonlarni yanada keng ko'lamli axborotni talab qilishga undaydi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlildan ko'rinib turibdiki, milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllantirish jarayonlari ob'ektiv va sub'ektiv xususiyatlarga ega bo'lgan sabablarga ham chambarchas bog'liqdir. Shunday qilib, OAVlarida milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllantirishni amalga oshirish uchun siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy, ma'rifiy tashkiliy ishlari va texnik sharoit-sharoitlar bo'lishi talab etiladi.

Yuqoridagi fikrlarni umumlashtirib ayish mumkinki, ommaviy axborot vositalari davlat milliy siyosatini amalga oshirish sub'ekti hisoblanadi. Shu bilan birga, ommaviy axborot vositalari xalqlar milliy tillarni o'rganish va madaniy va tarixiy merosni asrab-avaylash huquqlarini himoya qiladigan og'zaki vositaga aylanadi. Milliy o'zligimizni anglash, tarixiy ongimizni shakllanishiga ommaviy axborot vositalarining ta'sirini o'rganish esa alohida dolzarblik kasb etadi.

4. Ildirov U. Demokratiya nazariyasi: muammoning metodologik jihatlarini // Jamiyat va boshqaruv, 2003. №1. – B. 25.
5. Bu haqida qarang: Matbuot va axborot sohasida boshqaruvni yanada takomillashtirish to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. // "Xalq so'zi", 2017 yil 12 avgust.
6. Pushkin V.G., Ursul A.D. Sistemnoe myshlenie i upravlenie. – M., 1994. – S. 172.

³⁹Do'stmuhammad X. Ommaviy axborot vositalarini rivojlantirishning demokratik andozalari. – Toshkent: O'zbekiston, 2005. – B. 6.